

## Το «Εμείς» ξανά στο Θέατρο Άττις

Γιώργος Μητρόπουλος

14/10/2015

Μετά τη μεγάλη επιτυχία που σημείωσε πέρσι τον Μάιο το «Εμείς», επαναλαμβάνεται και φέτος αρχικά στην Θεσσαλονίκη στα τέλη Οκτωβρίου και μετά στο θέατρο Άττις από τις 6 Νοεμβρίου. Η παράσταση που σκηνοθέτησε ο **Σάββας Στρούμπος** βασίζεται στο φουτουριστικό μυθιστόρημα του ρώσου συγγραφέα **Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν**, ο οποίος θεωρείται προάγγελος του οργουελικού σύμπαντος του Μεγάλου Αδελφού και των δυστοπικών μυθιστορημάτων του ύστερου εικοστού αιώνα. Το βιβλίο ανεβαίνει για πρώτη φορά στο σανίδι και θίγει αρκετά επίκαιρα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα.

«Μιλήσαμε» διαδικτυακά με τον Σάββα, που βρίσκεται αυτή την περίοδο στις Ηνωμένες Πολιτείες ως βοηθός του Θόδωρου Τερζόπουλου στην πολυεθνική «Αντιγόνη», που ανεβαίνει στη Φιλαδέλφεια, για το μυθιστόρημα του Ζαμιάτιν και την παράσταση που έφτιαξε.

### **Πώς πηγαίνουν οι πρόβες της Αντιγόνης στη Φιλαδέλφεια;**

Οι πρόβες είναι πολύ δημιουργικές και εντατικές. Πάντα είναι όμορφη εμπειρία να συνεργάζεσαι με καλλιτέχνες άλλων χωρών και παραδόσεων. Στις 14 Οκτωβρίου είναι η πρεμιέρα. Πρόκειται για την «Αντιγόνη» του Σοφοκλή σε σκηνοθεσία του Θόδωρου Τερζόπουλου που γίνεται στο Wilma Theatre, στη Φιλαδέλφεια των ΗΠΑ. Εδώ συμμετέχω ως βοηθός σκηνοθέτης. Η παράσταση είναι μέρος του διεθνούς πρότζεκτ «Άταφοι Νεκροί» που διευθύνει ο Τερζόπουλος.

### **Στα τέλη Οκτωβρίου επιστρέφεις με την επανάληψη της πετυχημένης περσινής σου παράστασης «Εμείς». Πώς έπεσε αλήθεια στα χέρια σου το φουτουριστικό μυθιστόρημα του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν;**

Το μυθιστόρημα του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν μου το πρότεινε ο φίλος και συνεργάτης Φώτης Τερζάκης ήδη από το 2011, μετά την παράστασή μας «Οι Δίκαιοι» του Αλμπέρ Καμύ, που παρουσιάζαμε τότε στον Χώρο Ιστορικής Μνήμης, Κοραή 4. Όταν πρωτοδιάβασα το «Εμείς» ενθουσιάστηκα. Ωστόσο μου ήταν αδύνατο να φανταστώ ένα θεατρικό

του ανέβασμα. Τελικά αποφάσισα να το τολμήσω. Οι ηθοποιοί Δαυίδ Μαλτέζε, Ελεάνα Γεωργούλη, Έλλη Ιγγλίζ, Δημήτρης Παπαβασιλείου και Έβελυν Ασουάντ, που αυτή τη στιγμή αποτελούν την Ομάδα Σημείο Μηδέν, όπως και η θεατρολόγος Μαρία Σικιτάνο, ήταν πραγματικοί συνοδοιπόροι σ' αυτό το δύσκολο και γοητευτικό ταξίδι, σε νερά μάλλον αχαρτογράφητα, όπως αυτά του Ζαμιάτιν. Με τον Φώτη Τερζάκη οργανώνουμε επίσης ένα συμπόσιο για τον Ζαμιάτιν και το «Εμείς», που θα πραγματοποιηθεί στις 12 Δεκέμβρη στον Νέο Χώρο του Θεάτρου Άττις, με τη συμμετοχή του επίσης φίλου και συνεργάτη Κώστα Δεσποινιάδη και της συγγραφέως Έλσας Λιαροπούλου.

### **Τι βρήκες ενδιαφέρον στο συγκεκριμένο μυθιστόρημα;**

Πολλά είναι αυτά που βρήκα ενδιαφέροντα και προκλητικά στο «Εμείς». Θα ήθελα να σταθώ σε δυο βασικά ζητήματα: Είδα στον κόσμο του «Εμείς» μια προβολή απ' το άμεσο μέλλον της ανθρωπότητας. Το ολοκληρωτικό καθεστώς του μεγάλου «Ευεργέτη» κυβερνά τον κόσμο. Η ζωή έχει μηχανοποιηθεί σ' όλες της τις διαστάσεις, όπως και οι άνθρωποι. Ο Ζαμιάτιν τους παρουσιάζει ως αριθμημένους, πλάσματα που έχουν υποστεί διαδικασία «αριθμοποίησης» και πλέον, αντί για ονόματα διαθέτουν αριθμητικούς κώδικες. Ταυτόχρονα, είδα και τη δυνατότητα της ανθρωπότητας να αντιστέκεται ή καλύτερα να «γεννάει» τη δυνατότητα της αντίστασης ακόμα και στις πιο αντίξοες συνθήκες. Το βλέπουμε και στη Φύση: η πρώτη αχτίδα της αυγής εμφανίζεται στο πιο πυκνό σκοτάδι...

### **Σε δυσκόλεψε η θεατρική του μεταφορά;**

Με δυσκόλεψε, όπως πάντα με δυσκολεύει η δουλειά μας. Δεν πιστεύω στο θέατρο της ευκολίας και των εφέ. Η διαδικασία των προβών μας είναι ερευνητική και διαρκεί κάμποσους μήνες. Ορισμένες φορές είναι και επώδυνη. Με το σώμα και τη φωνή μας αναμετριόμαστε με το υλικό του κειμένου, προσπαθώντας να επικοινωνήσουμε βαθύτερα τόσο με το ίδιο το υλικό, όσο και με τον εαυτό μας και τον κόσμο γύρω μας. Οι λύσεις δεν είναι ετοιμοπαράδοτες, δεν βγαίνουν απ' το τσεπάκι. Η διαδικασία της έρευνας απαιτεί απ' όλους μας αυτοσυγκέντρωση, αφοσίωση και πολλή δουλειά...αλλά και τόλμη για να βουτήξουμε στις άγνωστες περιοχές που μας οδηγεί το υλικό. Στο τέλος (αν και δεν νομίζω πως υπάρχει τέλος στη θεατρική έρευνα) είμαστε όλοι πλουσιότεροι. Μέσα από μια τέτοια διαδικασία «γεννήθηκε» η παράσταση «Εμείς».

**Έχουμε να κάνουμε στην ουσία με έναν πρόδρομο του οργουελικού Μεγάλου Αδελφού;**

Παρ' όλο που ο Ζαμιάτιν πέθανε φτωχός και άσημος στο Παρίσι, το «Εμείς» επηρέασε σε μεγάλο βαθμό ολόκληρη την παράδοση της φουτουριστικής δυστοπίας στη λογοτεχνία και τον κινηματογράφο. Πολλές από τις σκηνές πασίγνωστων ταινιών επιστημονικής φαντασίας είναι παρμένες από το «Εμείς». Ο Όργουελ στα ημερολόγιά του αναφέρει πως επηρεάστηκε βαθύτατα από τον Ζαμιάτιν και το «Εμείς» για να γράψει το «1984».

**Η παράστασή σας είναι σαν μια προβολή του σκοτεινού μέλλοντος της ανθρωπότητας, όπου οι άνθρωποι έχουν χάσει την αξιοπρέπειά τους, τα χαρακτηριστικά τους και έχουν γίνει μέλη μιας μεγάλης μηχανής. Είναι απλοί αριθμοί.**

Στην παράσταση ακολουθήσαμε το σκεπτικό του Ζαμιάτιν. Ο συγγραφέας παίρνει όλα τα συστατικά στοιχεία αυτού που ονομάζεται «Δυτικός πολιτισμός» και τα βάζει στο ανελέητο μικροσκόπιο της κριτικής του, για να μιλήσει για το μέλλον, γι' αυτό που έρχεται, για τον ολοκληρωτισμό των μηχανών και του «Ευεργέτη». Κάποια από τα συστατικά αυτά είναι:

**Η λατρεία της μηχανής:** Μας είναι αδύνατον πλέον να φανταστούμε τη ζωή μας χωρίς τα μηχανικά δεκανίκια που μας κατακλύζουν. Οι τεχνικές-τεχνολογικές δυνατότητες που διαθέτουμε είναι άπειρες, αλλά η ζωή μας είναι... «χωρίς ψυχή και πνεύμα» (Μαρξ).

**Η γραμμή παραγωγής:** Ο σύγχρονος άνθρωπος, εφόσον βέβαια μπορεί να βρει δουλειά, στο τέλος της μέρας έχει μετατραπεί σ' ένα ακόμα εξάρτημα της μηχανής παραγωγής που υπηρετεί και τίποτα περισσότερο. Και παρ' όλη την εξάντληση, η ζωή δεν βελτιώνεται.

**Η αυτιστική πίστη στο αλάθητο των ηγετών:** Έχουμε ανάγκη να μεταθέτουμε την ευθύνη της ύπαρξής μας σε κάποιον «θεό ή αφέντη» για να κοιμόμαστε ήσυχοι. Αυτό είναι και το βασικό πρόβλημα στο ζήτημα της ανθρώπινης απελευθέρωσης: «ή θα είμαστε ήσυχοι ή ελεύθεροι...» (Θουκυδίδης).

**Τελικά υπάρχει ελπίδα; Υπάρχει η δυνατότητα εξέγερσης και ανατροπής αυτού του καθεστώτος;**

Ναι, υπάρχει κι αυτό είναι τελικά το σημαντικό και στο μυθιστόρημα και στη θεατρική μας προσέγγιση. Ο άνθρωπος, παρ' όλες τις αντιξοότητες, βρίσκει τη δύναμη να αντισταθεί, να οργανωθεί και να παλέψει για ένα καλύτερο αύριο, για έναν καλύτερο κόσμο. Με μια έννοια, η κίνηση αυτή δεν σταματάει ποτέ, παρ' όλες τις ήττες και την απογοήτευση που ενδεχομένως προκαλούν. Η ιστορία περιέχει πολλά παραδείγματα, τα οποία πρέπει μάλλον να μας εμπνέουν. Στον κόσμο του Ζαμιάτιν, πέρα απ' τα απο-ανθρωποποιημένα ανδρείκελα και τον «Ευεργέτη» τους, υπάρχουν κι αυτοί που χωρίς να υπολογίζουν το κόστος ρίχνονται στον αγώνα. Περί αυτού πρόκειται.

**Με τις θεατρικές σου επιλογές επιμένεις τα τελευταία χρόνια σε έργα που υπογραμμίζουν την απανθρωποποίηση του ατόμου, την αλλοτρίωσή του. Γιατί επιμένεις σ' αυτόν τον άξονα;**

Με το «Εμείς» κλείνει ο κύκλος της Απο-ανθρωποποίησης. Ο κύκλος άνοιξε στη δουλειά της ομάδας με τη «Μεταμόρφωση» του Κάφκα το 2012. Μας ενδιέφερε η κριτική στάση. Θέλαμε να φωτίσουμε το τραύμα, να εκφράσουμε την αγωνία για την ανθρώπινη κατάσταση στο σύγχρονο κόσμο. Το «Εμείς» είναι οριακό κείμενο. Ξεκινά απ' την απο-ανθρωποποίηση, αλλά τελικά μας οδηγεί στην εξέγερση του ανθρώπου ενάντια στον κόσμο που τον μετατρέπει σε υπάνθρωπο. Στο νέο κύκλο που ανοίγουμε μας απασχολεί αυτή ακριβώς η δυνατότητα: ότι μπορούμε να εξεγερθούμε, μπορούμε να αντισταθούμε και να ανατρέψουμε τα δεδομένα. Το επόμενο έργο της ομάδας θα είναι «Η Αποστολή» του Χάινερ Μύλλερ.

## **Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ**

Ο Γεβγκένι Ιβάνοβιτς Ζαμιάτιν (1884-1937) γεννήθηκε στο Λεμπεντιάν, 300 χιλιόμετρα νότια της Μόσχας, από πατέρα ιερέα – δάσκαλο και μητέρα μουσικό. Σπούδασε μηχανικός αεροσκαφών στην Αγία Πετρούπολη, αλλά έγινε ευρύτερα γνωστός μέσα από το λογοτεχνικό του έργο. Θεωρείται ένας από τους σπουδαιότερους συγγραφείς της μετεπαναστατικής περιόδου της Ρωσίας και εμπνευστής του «δυστοπικού» μυθιστορήματος. Συνελήφθη κατά τη διάρκεια της Επανάστασης το 1905 και εξορίστηκε, όμως επέστρεψε παράνομα στην Πετρούπολη έως το 1906, οπότε έφυγε στη Φιλανδία για να ολοκληρώσει

τις σπουδές του. Συνελήφθη και εξορίστηκε για δεύτερη φορά το 1911, αλλά πήρε αμνηστία το 1913. Μολονότι υπήρξε στρατευμένο μέλος των Μπολσεβίκων και υποστήριξε αρχικά την Οκτωβριανή Επανάσταση, εν συνεχεία αντιτάχθηκε στο σύστημα λογοκρισίας που εφαρμόστηκε. Το 1931 ζήτησε με επιστολή του στον Στάλιν να του επιτραπεί η έξοδος από τη Ρωσία, η οποία επετεύχθη κατόπιν μεσολάβησης του Μαξίμ Γκόργκι. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του τα πέρασε στο Παρίσι, όπου συνεργάστηκε με τον σκηνοθέτη Ζαν Ρενουάρ στη συγγραφή του σεναρίου της ταινίας «Les Bas - Fonds». Πέθανε το 1937, σε ηλικία 53 χρονών.